MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
GIANNINO CARUANA DEMAJO

Seduta tat-30 ta' Novembru, 2010

Rikors Numru. 26/2009

Joseph Attard, Louis Castagna, John Galea, Joseph Mary Galea u Joseph Sargent

Versus

***Policy Manager* tal-*Malta Shipyards* fi ħdan il-Ministeru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni, Tabib Ewlieni tal-Gvern (Direttur Ġenerali – Regolazzjoni dwar is-Saħħa Pubblika); Kap eżekuttiv tal-Awtorità dwar is-Saħħa u s-Sigurtà fuq il-Post tax-Xogħol, ilkoll fil-kwalità rappreżentativa tagħhom; u l-Avukat Ġenerali**

1. F'din il-kawża l-atturi qegħdin jitolbu rimedju għax igħidu illi nkisru l-jeddijiet fondamentali tagħhom imħarsa taħt l-artt. 33 u 36 tal-Kostituzzjoni ta' Malta ["il-Kostituzzjoni"] u l-artt. 2, 3 u 8 tal-Konvenzjoni Ewropea għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali ["il-Konvenzjoni"].

2. L-atturi fissru illi huma kienu lkoll impjegati mal-*Malta Drydocks Corporation* sakemm din ġiet ristrutturata fl-2003, u wħud minnhom baqgħu impjegati wkoll wara li ġiet ristrutturata. Bejn l-1968 u l-2003 il-Gvern ta' Malta dejjem kellu direzzjoni u kontroll tal-attivitajiet kollha tal-*Malta Drydocks Corporation*, u, wara l-2003 sallum, il-Gvern kellu u għandu d-direzzjoni u kontroll tal-istess korporazzjoni kif ristrutturata bħala kumpanija privata.

3. Ta' spiss u regolarment matul l-impjieg tagħhom l-atturi kienu jiġu esposti għall*asbestos* fid-diversi forom tiegħu, u minħabba f'hekk għandhom l-*asbestos* fis-sistema respiratorju tagħhom. Ilu magħruf għal għexieren ta' snin illi l-espożizzjoni għall-*asbestos* mingħajr protezzjoni xierqa hi ta' ħsara għas-saħħa tal-bniedem u twassal għal mard serju u tista' twassal ukoll għall-mewt. L-atturi, iżda, ma kinux mgħarrfa, la mill-awtoritajiet tas-saħħa, la mill-Ministeru li kellu t-tmexxija tat-tarznari u lanqas mid-Dipartiment tal-Impjiegi u r-Relazzjonijiet Industrijali dwar il-ħsara li jista' jagħmel l-*asbestos*, u lanqas ma ngħataw miżuri xierqa ta' protezzjoni. Kien biss meta bdew jisimgħu bil-mard u l-imwiet ta' wħud mill-kollegi tagħhom, minħabba fl-*asbestos*, li l-atturi saru jafu b'din il-ħsara.

4. L-espożizzjoni għall-*asbestos* laqtet ħażin il-kwalità ta' ħajja tal-atturi u tal-qraba tagħhom għax ħarġuhom sintomi, mard u kumplikazzjonijiet mediċi minħabba f'hekk. Meta saru jafu bil-mewt ta' wħud mill-kollegi tagħhom l-atturi u l-qraba tagħhom bdew jibżgħu li huma wkoll jistgħu jimirdu u jmutu. Il-qraba tal-atturi wkoll kienu ġew esposti għall-*asbestos* kemm mill-persuna tal-atturi stess u kif ukoll minn ħwejjeġ bħal *boiler suits* li kienu jintużaw fuq il-post tax-xogħol u jittieħdu d-dar.

5. Għal dawn ir-raġunijiet l-atturi qegħdin jitolbu illi din il-qorti:

a. tgħid illi, dwar kull wieħed mill-atturi, inkiser:

i. il-jedd għall-ħarsien tal-ħajja, u li l-ħajja tagħhom ma titqiegħedx f'perikolu bla bżonn, taħt l-art 33 tal-Kostituzzjoni u l-art. 2 tal-Konvenzjoni;

ii. il-jedd li ma jingħatawx trattament inuman u degradanti, taħt l-art 36 tal-Kostituzzjoni u l-art. 3 tal-Konvenzjoni;

iii. il-jedd għar-rispett tal-ħajja privata u tal-familja, taħt l-art. 8 tal-Konvenzjoni, f'dak l-għandu x'jaqsam mal-kwalità tal-ħajja tagħhom; u

iv. l-istess jedd għar-rispett tal-ħajja privata u tal-familja, taħt l-art. 8 tal-Konvenzjoni, f'dak l-għandu x'jaqsam mal-jedd li jkunu mgħarrfa dwar perikoli marbuta mal-*asbestos*; u

b. tillikwida kumpens xieraq bħala rimedju għall-ksur ta' dawn il-jeddijiet u tordna illi dan ir-"rimedju pekunjarju" jitħallas lil kull wieħed mill-atturi.

6. Il-konvenuti ressqu l-eċċezzjoni, fost oħrajn, illi l-qorti għandha tagħżel li ma tinqediex bis-setgħa tagħha taħt il-Kostituzzjoni u taħt l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea [Kap. 319] għax l-atturi ma nqdewx bir-rimedji li għandhom taħt il-liġi ordinarja.

7. Din is-sentenza tallum hija dwar din l-eċċezzjoni preliminari.

8. Effettivament, l-atturi qegħdin igħidu illi ma ngħatawx ambjent tax-xogħol fejn jaħdmu ħieles minn perikoli, kif huwa l-jedd ta' kull impjegat u l-obbligu ta' kull min iħaddem. Meta min iħaddem jonqos milli jwettaq dan l-obbligu u l-impjegat minħabba f'hekk iġarrab danni, dan tal-aħħar ikollu jedd ifittex għad-danni taħt il-liġi ċivili dwar delitti u kważi-delitti.

9. Il-fatt illi n-nuqqas iġib miegħu ukoll ksur ta' jedd fondamentali ma jfissirx illi r-rimedju għandu jingħata bilfors taħt il-Kostituzzjoni jew taħt il-Konvenzjoni. Ukoll min ikorri f'inċident tat-triq jinkisirlu l-jedd għall-ħarsien tal-inkolumità u l-integrità psiko-fiżika tiegħu; ma jfissirx b'hekk illi kull inċident tat-triq li fih ikorri xi ħadd għandu jwassal għal kawża kostituzzjonali. Kif qalet il-Qorti tal-Appell f'sentenza mogħtija fit-23 ta' Settembru 2009 *in re* Alfred Baldacchino *versus* Kummissarju tal-Artijiet *et*, kawża dwar danni ċivili, «li l-aġir u l-operat tal-konvenuti seta' lleda d-drittijiet fundamentali tal-attur u bħala tali seta' jservi bhala raġuni addizzjonali tal-kwalifika "ta' aġir illegali u abużiv" da parti tal-konvenuti, dan ir-raġonament għandu fondament»[1]: fi kliem ieħor, il-fatt li għemil tal-konvenuti jikser jedd fondamentali ikompli jikkwalifika dak l-għemil bħala wieħed bi ksur tal-liġi, u għalhekk il-ħsara li

[1] Para. 22.

minħabba f'dak l-għemil iġarrab l-attur tkun *damnum iniuria datum* li minnu jitnissel jedd għal kumpens fi proċeduri ċivili.

10. Dan kollu jfisser illi, għall-ilmenti tagħhom, l-atturi kellhom mezz xieraq ta' rimedju taħt il-liġi ordinarja.

11. Fin-nota ta' osservazzjonijiet tagħhom l-atturi jistrieħu fuq sentenza mogħtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fit-28 ta' April 2004 *in re* Azinas *v.* Ċipru[2]. Dik is-sentenza, iżda, tgħid illi, qabel ma jirrikorri quddiem il-Qorti Ewropea, ir-rikorrent għandu jinqeda bir-rimedji domestiċi u, fejn il-liġi domestika tagħti wkoll rimedju taħt il-Konvenzjoni, għandu jinqeda wkoll b'dak ir-rimedju. Ma tgħidx, kif jippretendu li tgħid l-atturi, illi, quddiem il-*forum* domestiku, ir-rimedju irid ikun wieħed bilfors taħt il-Konvenzjoni jekk, taħt il-liġi ordinarja, jista' jingħata rimedju tajjeb u biżżejjed għall-istess ilment. Fi kliem ieħor, qabel ma tirrikorri quddiem il-*forum* internazzjonali, trid tkun fittixt li tinqeda bir-rimedji kollha: kemm dawk taħt il-liġi oridnarja u kemm dawk taħt il-Konvenzjoni jekk din tkun inkorporata fil-liġi domestika. Fil-*forum* domestiku, imbagħad, ma għandekx tfittex li tinqeda bir-rimedju taħt il-Konvenzjoni – rimedju straordinarju – qabel ma tkun fittixt li tinqeda bir-rimedju taħt il-liġi ordinarja.

12. Ir-rikorrenti jkomplu jgħidu illi r-rimedju ordinarju ma huwiex biżżejjed għax taħt il-liġi ċivili ma jingħatawx danni morali. Bla ma tidħol fil-kwistjoni jekk dan huwiex neċċessarjament il-każ jew le, il-qorti tosserva illi l-Konvenzjoni ma tagħtix jedd għal danni morali. Dan qalitu l-Qorti Ewropea f'sentenza mogħtija fis-7 ta' Lulju 2009 *in re* Zavoloka *v.* Estonja[3] meta qalet hekk:

40. Reste toutefois la question de la réparation du dommage moral réclamé par la requérante. A cet égard, vu la grande diversité régnant dans les ordres juridiques des différents États contractants en matière de dédommagement en cas de décès, la Cour ne saurait déduire une obligation absolue et générale d'accorder une réparation pécuniaire du préjudice moral dans des situations similaires à la présente.

---

[2] Rikors numru 56679/00.

[3] Rikors numru 58447/00.

13. Issir ukoll referenza għas-sentenza mogħtija minn din il-qorti fit-30 ta’ Settembru 2010 *in re* Maria Attard *versus Policy Manager* tal-*Malta Shipyards et*[4]

14. Għal dawn ir-raġunijiet, billi hija tal-fehma illi l-atturi għandhom jew kellhom mezz xieraq ta’ rimedju taħt il-liġi ordinarja, il-qorti, wara li tilqa’ l-eċċezzjoni relativa tal-konvenuti, tagħżel illi ma tinqediex bis-setgħat tagħha taħt il-Kostituzzjoni u taħt l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea, u għalehkk teħles lill-konvenuti mill-ħarsien tal-ġudizzju, bl-ispejjeż kontra l-atturi.

< Sentenza Finali >

-------------------------------TMIEM-------------------------------

4 Rikors Kostituzzjonali numru 31/2010.